

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ

¹Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Анотація: Здійснено аналіз процесів цифровізації в банківському секторі України, визначено переваги та можливі ризики, обґрунтовано необхідні кроки для подальшого цифрового розвитку банківської діяльності

Ключові слова: цифровізація; банківський сектор; фінансові та цифрові технології; фінансова грамотність, кіберзахист

Abstract: The analysis of digitalization processes in the banking sector of Ukraine was carried out, the benefits and possible risks were identified, and the necessary steps for further digital development of banks were identified

Keywords: digitization; banking sector; financial and digital technologies; financial literacy, cyberprotection

Одним із детермінуючих чинників і сучасним трендом розвитку банківського сектору виступає цифровізація. Впровадження цифрових технологій в банківську діяльність сприяє розвитку інклюзивного суспільства, доступності та підвищенню якості фінансових послуг, фінансової грамотності та культури, ефективності управління. Водночас перед державними органами постають нові виклики та загрози, пов'язані із забезпеченням конфіденційності інформації, недовірою та обмеженістю доступу до цифрових технологій, недостатнім рівнем цифрових компетенцій, кібератаками тощо.

У Стратегії національної безпеки України цифрова трансформація, розвиток цифрових технологій, національної інформаційної інфраструктури, підвищення цифрової грамотності та безпеки виступають одними із пріоритетних напрямів державної політики [1]. Визначені пріоритети покладено в основу Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року, реалізація заходів якої спрямована на забезпечення фінансової стабільності, макроекономічного розвитку, підвищення рівня фінансової грамотності та фінансової інклюзії, розвитку фінансових ринків та інновацій. У свою чергу, інноваційний розвиток включає цифрову трансформацію економіки, розвиток фінансових та цифрових технологій, архітектури фінансового ринку в цілому.

Пріоритетами політики Нацбанку у сфері цифровізації банківської діяльності виступають [2]:

1) забезпечення розвитку цифрових технологій, комп'ютерного проектування, аналізу big data, blockchain, автоматизації, роботизації та використання штучного інтелекту, для досягнення яких планується: розробити та затвердити програму фінансування розвитку інвестиційних стартапів, направлених на залучення інвестицій; впровадити в промислову експлуатацію ІТ-платформи для споживачів фінансових послуг задля захисту їхніх прав та регулювання ринкової поведінки; розробити та впровадити уніфіковані бази даних, правила захисту інформації та її обміну між базами (у т.ч. через API); створити платформу для аналізу ризиків на базі операцій, що здійснюються через інформаційні системи Нацбанку та об'єктів нагляду й аналізу інформації;

2) вивчення можливості випуску цифрової валюти центрального банку е-гривні, відповідно передбачається: обговорити з учасниками платіжного ринку можливості випуску е-гривні; підготувати оновлену концепцію щодо випуску е-гривні на основі аналізу різних моделей її випуску;

3) забезпечення посилення кібербезпеки вимагає удосконалення підходів щодо використання міжнародних стандартів захисту; визначення можливості розвитку Security Operation Centre в частині підвищення кібербезпеки фінтех-компаній;

4) розширення доступу учасників ринку до публічних реєстрів, що вимагає удосконалення системи регулювання доступу до публічних реєстрів та у сфері обміну електронними даними між суб'єктами;

5) розвиток системи віддаленої ідентифікації BankID НБУ та онлайн-сервісів фінансових послуг;

6) розвиток та використання хмарних технологій, ІТ-інфраструктури та електронного документообігу, що передбачає: побудову та сертифікацію ЦОД НБУ відповідно до вимог міжнародного Uptime Institute Tier IV; удосконалення системи регулювання використання хмарних

технологій.

Діджиталізація банківської діяльності сприяє прозорості та відкритості, доступності, оперативності впровадження заходів, простоті та зрозумілості політики держави. Використання сервісів електронної документації при реєстрації, ліцензуванні та звітності банків спрощують регуляторні процедури і комунікації з учасниками фінансового ринку, сприяють прозорості та запобігають корупції, підвищують ефективність фінансових операцій та якість обслуговування клієнтів. Запровадження цифрових ІТ-технологій дозволяє споживачам фінансових послуг вільно збирати, обробляти та використовувати публічну інформацію задля підвищення ефективності управління своїми заощадженнями, мінімізації фінансових ризиків, захисту прав та інтересів.

У 2017 році Нацбанк створив Відділ обслуговування фінансових установ, який забезпечив уніфікований доступ банків та небанківських фінансових інститутів до послуг регулятора, зокрема: перевірки комплектності документів, поданих установою; укладання типових угод, договорів та їх супроводження; інформування щодо підключення до послуги; консультування та приєднання до Єдиного договору банківського обслуговування; координації діяльності НБУ щодо надання послуг [3]. У 2021 році центральний банк розробив систему єдиної ідентифікації учасників фінансового ринку України для спрощення взаємодії із регулятором [4]. Все це створює умови для розвитку електронного документообігу, стандартизації та автоматизації діяльності фінансових установ, підвищення якості та оперативності надання адміністративних послуг.

Задля підвищення частки безготівкових розрахунків НБУ впроваджує нові сервіси та технології: центр обробки даних; платіжна система «ПРОСТІР», Open data, Bank ID, Cashless есопому. Не зважаючи на зростання частки безготівкових операцій в Україні, значна частина платіжних операцій відбувається у готівковій формі, що пов'язано із недостатнім розвитком платіжної інфраструктури, традиційністю використання готівки, особливо в умовах війни та відключення електроенергії. Наприкінці 2022 року Національний банк представив на розгляд громадськості проект концепції е-гривні,¹ реалізація якого покликана сприяти розвитку безготівкових розрахунків, зростанню прозорості платіжних операцій та довіри до національної валюти, забезпеченню стабільності цін.

У контексті дослідження можливостей випуску цифрової валюти центральним банком, переваг її застосування, а також можливих ризиків та загроз варто звернути увагу на стрімкий розвиток криптовалют у світі. Криптовалюти - вид цифрових грошей, що базуються на криптографічних методах, характеризуються децентралізованим механізмом емісії та обігу, і виступають альтернативою паперовим грошам. На початку 2022 року у світі нараховувалося більше 5000 різновидів криптовалют із загальною капіталізацією понад 2 трлн дол США [5]. Однак найбільшим попитом користується біткоїн із капіталізацією 712 млрд. дол США.

Перевагами використання ринку криптовалют є: децентралізований характер емісії та обігу валюти, відсутність посередників, режим плаваючого валютного курсоутворення, безкомісійність та високий ступінь захисту трансакцій, миттєвість платіжно-розрахункових операцій у найвіддаленіших точках планети, відсутність необхідності конвертації у валюту країни здійснення розрахунків. Поряд із перевагами існують певні недоліки: необхідність підключення до Інтернет та нерозвиненість Інтернет-інфраструктури; анонімність особи, що здійснює трансакції, та можливість фінансування злочинних операцій; відсутність реєстрації учасників та обліку здійснення операцій, відповідно контролю за емісією та обігом валюти; розширення обсягу грошової маси за рахунок квазігрошей; відсутність внутрішньої вартості валюти та будь-якого забезпечення; неможливість здійснення фіскального контролю; вразливість до кон'юнктури ринку та ненадійність як активу. Через нестабільність курсу, біткоїн здатний створювати "мильні бульбашки" в економіці, користувачі валюти не мають гарантій повернення коштів, які вклали в купівлю біткоїна, використання криптовалют базується на особистій згоді та довірі учасників.

В Україні над просуванням біткоїна активно працює організація BitcoinFoundationUkraine. До планів НБУ входить розвиток технології блокчейн в рамках реалізації проекту CashlessEconomy. У зв'язку із поширенням операцій з віртуальними активами в світі, а також і в Україні, актуалізується

¹ Національний банк представив учасникам платіжного ринку та ринку віртуальних активів проект концепції е-гривні. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-predstaviv-uchasnikam-platijnogo-rinku-ta-rinku-virtualnih-aktiviv--proyekt-kontseptsiyi-e-grivni> (Дата звернення: 22.02.2023)

необхідність розробки нормативно-правового поля регулювання ринку віртуальних активів та операцій з ними задля мінімізації ризиків і загроз функціонування банківської системи та національної економіки. Необхідно детально вивчити механізм функціонування криптовалют в розрізі переваг та загроз, що може нести їх використання для національної економіки, розробити правила емісії та обігу криптовалют, реєстрації учасників та обліку здійснених операцій, визначити процедуру оподаткування операцій. Передусім потрібно запровадити адміністративну та кримінальну відповідальність за “відмивання” грошей за допомогою біткоїн. Досить часто криптовалюту використовують для купівлі заборонених товарів, а тому держава повинна моніторити такі операції та вживати відповідних заходів. Оскільки отримувати та надсилати біткоїни можна лише через спеціалізовані Інтернет-гаманці, державі варто врегулювати саме використання останніх. Таким чином, розвиток фінансових інновацій випереджає розвиток системи державного управління, що породжує невизначеність та зростання ризиків для фінансово-економічної стабільності.

Проведене дослідження дає змогу зробити певні висновки. Цифровізація підвищує ефективність банківської діяльності, прозорість та довіру до системи управління, якість надання адміністративних та банківських послуг, рівень фінансової грамотності та культури. Проте вона знаходиться на початковій стадії свого розвитку і залежить від низки чинників соціального, економічного та політичного характеру. Основними перешкодами цифровізації банківського сектору виступають невідповідність нормативно-правового забезпечення надання електронних фінансових послуг європейським стандартам та повільні темпи їх адаптації до національного інституціонального середовища; недостатній захист громадян від кібершахраств; недостатня обізнаність щодо наявних е-сервісів та е-інструментів, їхніх переваг та можливостей. Подальший цифровий розвиток банківського сектору вимагає удосконалення законодавчої баз щодо урегулювання відносин з надання електронних послуг; лібералізації політики у сфері безготівкових розрахунків; забезпечення громадянам доступу до Інтернет та фінансових сервісів, враховуючи віковий цифровий розрив; розвитку цифрових компетентностей громадян; належного кіберзахисту. Цифровізація банків повинна базуватися на принципах фінансової інклюзії, людиноцентричності та клієнтоорієнтованості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Стратегія національної безпеки України / Указ від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (Дата звернення: 22.02.2023)
2. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf?v=4 (Дата звернення: 22.02.2023)
3. Національний банк створює Відділ обслуговування фінансових установ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-stvoryuye-viddil-obslugovuvannya-finansovih-ustanov> (Дата звернення: 20.11.2021)
4. Кожен учасник фінансового ринку отримав унікальний код ID НБУ для спрощення взаємодії з регулятором. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/kojen-uchasnik-finansovogo-rinku-otrimav-unikalniy-kod-id-nbu-dlya-sproschennya-vzayemodiyi-z-regulyatorom> (Дата звернення: 20.11.2021)
5. Crypto-Currency Market Capitalizations. URL: <https://coinmarketcap.com/all/views/all/> (Access date 20.01.2022)

Королюк Тетяна Олександрівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри національної економіки та публічного управління, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Київ, e-mail: koroliuk.tetiana@kneu.edu.ua

Koroliuk Tetiana O., PhD., Associate Professor of National Economy and Public Administration Department, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, e-mail: koroliuk.tetiana@kneu.edu.ua